

Attitudinal Aversion

פרשת תולדות תשעט

1a GENESIS PARASHAS TOLDOS 25 / 33 - 26 / 9

³³ Jacob said, "Swear to me as this day"; he swore to him and sold his birthright to Jacob. ³⁴ Jacob gave Esau bread and lentil stew, and he ate and drank, got up and left; thus, Esau spurned the birthright.

2 עב באר תולדות יוסף וישראל

בגמ' בבא בתרא (טו ב) אר"י חש עבירות עבר אותו רשע באותו היום. בא על נערה מאורסה, והרג את הנפש, וכפר בעיקר, וכפר בתחיית המתים. ושט את הבכורה.

א) והנה כיון שכבר כפר בעיקר ובתחיית המתים, א"כ בודאי שלא נחשב בעיניו שום מחטאיו שעבר באותו היום, נוסף על פשעו הגדול של כפירה בכל וכל, וכי מי שתא מצוה ושום קדושה, א"כ מה שייד להוסיף עליו

*כופר בעיקר, יעריך קדושת הבכורה או שום קדושה.

3

Although Eisav was the firstborn, the Torah relates that he forfeited all the rights associated with this status when he sold the birthright to his younger brother Yaakov. Eisav walked into the tent one day totally famished and noticed Yaakov preparing a pot of soup. Seemingly worried that he would die of hunger (as he stated, *Behold, I am going to die*), Eisav sold his rights as the firstborn for a bowl of soup. However, Rashi, citing Chazal, recounts the conversation that took place between the two brothers before the sale was finalized, and explains the *pesukim* in a different light.

Yaakov asked Eisav to sell the birthright, which included the right to serve in the *Beis HaMikdash*, a task originally assigned to the firstborn. Eisav then inquired as to what exactly the service

in the *Beis HaMikdash* entailed, and Yaakov replied, "There are numerous restrictions, punishments, and death penalties involved in this service. For instance, those who serve while intoxicated are put to death."

*Eisav responded, "I am going to end up dying because of this service, so what do I need it for?" Eisav wasn't simply worried he was going to die of hunger; rather, he was worried that he would die as a result of serving in the *Beis HaMikdash*.

This being the case, it is difficult to understand the following *pasuk*: *Yaakov gave Eisav bread and a stew of lentils and he ate and drank, he got up and left, and Eisav scorned the birthright.* Rashi comments that the Torah is testifying to his wickedness: Eisav scorned the service of Hashem. In light of Rashi's explanation a few *pesukim* earlier, it is not clear what Eisav did wrong. After all, he had a valid concern that the *avodah* in the *Beis HaMikdash* would cause his death. Why should his decision to sell the birthright be considered an act of derision?

16

34. וְיָזִיר עֲדָשִׁים — *And lentil stew.* The food Jacob was cooking is not identified until after the sale, to emphasize Esau's grossness: For what did he give up his precious birthright? — for a pot of beans! (R' Bachya).

Thus, Esau spurned the birthright. This sums up the transaction. Esau was neither duped nor defrauded. He sold the birthright because he held it in contempt. It had no value to him when he was famished and it remained meaningless after he was gorged.

As noted above, by Rashi (see v. 32), Esau feared the birthright because he knew that shortcomings in the performance of the service could be punishable by death. If so, he had a good reason to spurn the birthright. This; however, was no justification. A sincere person must be ready to serve God even though it may require inconvenience, hardship, or even

danger. He must be ready to subject himself to humiliation and attack if necessary. That Esau rejected the birthright because it involved difficulty, therefore, is held against him (R' Moshe Feinstein).

4 רצו ברכת תולדות מרדכי

אברהם

הן אמת, שעצם הדבר, על פי פירש"י, פלא הוא. הלא מפורש העיד הכתוב, כי חשש מחיובי מיתה. משמע, האמין בכוחה של ה"עבודה", האמין ביחודה, וזוה את הטוב הבא על עושיה.

איך יתכן, כי תוך כדי מחשבות אלו, יזוהה ה"ויבז"?

— מה לחישובים אלו, עם "ויבז"?

נניח, כי חישוביו, חישובים של טעות הם. אולי אף של שגגה, או אפילו מזיד. אבל "ויבז"?! אדרבא, הרי לכאורה, פחד מן הצפוי לאלו שלא נוהגים, אינו חפץ להכנס לנסיון, אינו סומך על עצמו כי יעמוד בהם. האם כל זה (מצביע על "ויבז"?)

5 באר תולדות יוסף ע

אלם במדרש כאן אמרו (פי"ג סג): ויאכל וישת ויבז עשו את הבכורה הכנים עמו כת של פריצים, אמרין ניכול דידיה וניהון עליו [נאכל של יעקב ונשחק בו ונקטר אותו— מ"כ]כו, ולפי שהיו כמשחקים, הסכים הקב"ה ושחק עמהם וקיים את הבכורה ליעקב, דכתיב כת אמר ה' בני בכורי ישראל ע"כ.

מבואר בכאן, שמלבד שבזוה עשו את עצם הבכורה, וכמו שפירש"י בגמ' דהיינו שבזוה את העבודה זרהיתא בבכורות, אלא שגם עשה מעשה תועבה לכנס כת של פריצים ופוחזים, לשחק ולהתל בעיקב אחיו המאמין בבכורה ובדבר שבקדושה, וזוה אמנם הוסיף רשעה על רשעת הכפירה, ומשום דענין ביוזי הצדיק החמיר בזה הקב"ה אף מעבירות החמורות ביותר.

Rashi explains that at that time, a firstborn son had special responsibilities. He was assigned to administer sacrifices to Hashem on behalf of others. Therefore, spurning the birthright was synonymous with scorning the service of Hashem. Hence, when Eisav sold the birthright to Yaakov, he gave up his right to lead mankind in avodas Hashem. In other words, he abdicated the kehunah, the service in the Beis Hamikdash that the kohen would do later in history.

The fact that the Torah mentions only Eisav's sin of spurning the birthright indicates that this was the worst of all his crimes. How can the Torah equate spurning the bechorah with the cardinal sins of adultery, idolatry, and murder?

May we suggest a solution that links to a deep psychological insight: As long as a person has the capacity to do teshuvah, even his most serious offenses are potentially forgivable. Teshuvah is when one recognizes his Creator and is embarrassed before Him, regretting that he violated Hashem's will. As long as a person believes that he has a connection to Hashem, he retains a sense of shame and he may regret his wrongdoings. Teshuvah is a product of the feeling that "I can make it right." However, if a person feels that he is lost, that he no longer has any standing in the eyes of Hashem, and loses all self-worth, he will never think of repenting.

In Eisav's own mind, when he sold the birthright, he lost his standing before Hashem. He erroneously despaired of making things right. Thus, it was highly unlikely that he would ever do teshuvah. As the Kotzker Rebbe said, "Worse than the sin itself is the despair that follows the sin." Thus, we can understand why selling the bechorah might be considered the worst sin of all. For Eisav, it was the point of no return.

ולכן היה באמת בענין ביווי הבכורה, שביזה ושחק מיעקב שהאמין בבכורה, חטא גדול ונורא, שהרי מצינו שהחמיר בזה הקב"ה ויותר מכבודו, וכן כאן בעוון זה הסכים הקב"ה וקיים הבכורה ליעקב, וכמו שאמר בני בכורי ישראל.

ובמדרש (אסתר פ"ז): ויבו בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו, בזוי בן בזוי, להלך כתיב ויבו עשו את הבכורה, וכאן ויבו בעיניו, ובילקוט אסתר (תתנ"ד): א"ל הקב"ה בזה בן בזה, ויבו עשו את הבכורה, ויבו בעיניו, הנה קטן נתתיך בגויים בזוי אתה מאד, ודרשו המסורה של ב' פעמים ויבו, וכמו שהביא ג"כ בעל הטורים בכאן.

ולכאורה, מה ענין ביווי הבכורה של עשו, שהוא ענין של ביווי העבודה וקדושת הבכורה, לענין שביזה המן את מרדכי.

אולם לפי האמור שעיקר חומר החטא של ביווי הבכורה, ושחשבוהו חז"ל ביחד עם רציחה וג"ע וכופר בעיקר, היה במה שכינס כת של פריצים לבזות ולהתל בעיקב שקנה הבכורה ומאמין בקדושתה, וזה עוון חמור ביותר, שמעיד על השחתת נפשו, וידוע שטבע האבות ומזג תכונתם הן לטוב והן לרע כלול בתולדותיהם, ולכן מדתו הנשחתת של עשו להבזות את יעקב אחיו, ירש המן בן בנו להבזות את מרדכי, וזהו שאמר, בזה בן בזה.

קמח תורת 5 חולדות חסד 9

תכ אהרל יום הכפורים משה 8

מבאר רבינו בחיי, שאמנם לבזו את הבכורה זו העבירה החמורה ביותר מכל אלו - - -

רשע מרושע!!! איך תהין למכור את כל העולם הבא שלך - בשביל מעט פרוטות? בשביל הנאה קטנה כל כך?

וכלל ידוע הוא בש"ס, שכל מי שמזלזל בדבר, לא ינהה ממנו לעולמ, כפי שאמר שלמה המלך במשלי (יג, א): "בז לדבר יחבל לו". וכיון שבז לבכורה וזלזל בה ובעולם הבא, שוב אינו יכול להנות ממנו!

וכעין מה שהיה אצל דוד המלך, שבאחרית ימיו נאמר: "ויכסוהו בגדים ולא יחם לו", ואיך יתכן שכל הבגדים וכל השמיכות לא הצליחו לחמם אותו? רק בגלל שכרת כנף מעילו של שאול. וכיון שזלזל בבגד שוב אינו יכול להנות ממנו.

ואף בשולחן ערוך (או"ח סי' ק"פ) פסק הלכה למעשה שמי שמזלזל בפכורי לחם הרי זה קשה לעניות, והטעם פשוט, כיון שמי שמזלזל במזון, אין הקב"ה נותן לו מזון. וכן אמרו בגמרא במסכת תענית (דף כ"ד): שכשראה ר' יהושע אנשים המשחקים בלחם ומזלזלים בו, נתן עיניו, ונהיה רעב בעולם!

סוף דבר - על הזלזול, על ה - "ויבו עשיו", קיבל עשיו את העונש החמו ביותר, שאם אין בכורה - אין גן עדן!

"נאצנו"

א] "נאצנו" לשון כעס, כעסנו אותך כביכול במעשינו הרעים, כמו שמצינו שהתורה משתמשת בלשון זה (דברים לב-כא) "כעסוני בהבליהם", וכלשון הכתוב (ישעי' א-ה) "נאצו את קדוש ישראל", רבינו נסים גאון בירדיו, כמדומה מנה לל כללי המעשים ופרטיהם, ולא השאיר גנות ועברה קטנה וגדולה שלא מנאן, והקדים שכל זה הוא "מקצת מעשי הרעים ומדרכי המכוערים וממעללי המקולקלים", ולא מצא בעצמו אלא מעלה אחת: "אך לא להכעיסך נהכוונתי". ואנו, בוודיינו, אף מעלה זו אין בידינו, ואנו אומרים: "נאצנו"¹²³.

ב] יש מפרשים "נאצנו", לשון בזיון (רש"י שמואל א ב-יז), ולא זו בלבד שלא הערכנו דיו את מה שראוי להעריך [שהו כאמור בכלל "לצנו"], אלא גם בזנו להם באופן חיובי, וכמה נורא הוא ענין הבזיון, "חמש עבירות עבר עשו הרשע בו ביום עבודה וזה גילוי עריות ושפיכות דמים" (ב"ב טו ע"ב), ומכולן לא נזכרה אלא הטענה החמורה מכולן: "ויבו עשו את הבכורה" (בראשית כה-לד), כי כשם שאמרו (מכות כד ע"א): בא חבקוק והעמידן על אחת "וצדיק באמונתו יחיה" (חבקוק ב-ד), שזה המפתח והראשית לכל טובה וברכה, כך בא עשו והעמידן על אחת, הבזיון הוא המפתח והראשית לכל הדרדרות ונטישה.

גיש לנו מושג בפחיתות ורשעות המן, וכמה הגירוהו במדרש (אסתר רבה ז-ז) "בזוי בן בזוי". כתיב הכא: "ויבו בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו" (אסתר ג-ו), וכתיב התם: "ויבו עשו את הבכורה" (בראשית כה-לד) ותו לא מידי. בכך כלול כל 'עשו' ו'המן'¹²⁴.

ותמוה שבפסוק מפורש רק החטא דבווי הבכורה, וכן אם כפר בעיקר למה רצה כל כך בברכות.

והגאון רבי אהרון קוטלר זצ"ל פירש בזה דבר נפלא, שעשו האמין בקב"ה, ולכן השתוקק לקבל הברכות, אבל ברשותו לא חפץ כלל לדאוג לעתיד, וכל רצונו היה להנות מחיי שעה, ושפיר היה מוכן למכור הבכורה, כיהיא נצחית, תמורת הנאה רגעית ואפילו בגזיר עדישים.

וממעשה זה דבווי הבכורה רואים דרכו של עשו, והיא שהביאתה לחטוא בנאר העבירות שיוכל להנות יותר ויותר מתענוגות העוה"ז, ובעבור שלא האמין בנצחיות ולא חפץ בקשר הנצחי שבין הקב"ה לאדם לכן נכשל לכפור בתחית המתים ולכפור בעיקר.

B קובץ חינוך - ח' תשס"ו

הרשע לא יחוש ליום המחר

דבר נוסף עלינו ללמוד מפרשה זו, כפי שמפרש הרמב"ן דרכם של הרשעים אשר לא יחושו ליום מחר, אם עשו היה קצת מתבונן וחושב על יום המחר לא היה מוכר את הבכורה, אבל עשו אינו חש ליום המחר, עשו הרשע מיד אחר כן מתחרט וזועק זעקה גדולה ומרה, הוא בעצמו מכר את הבכורה, מה הוא צוען זה תכונתו של הרשע כאשר מתאוה מול עיניו הוא לא חושב מה יהיה מחר.

ישמתי פדות ביני ובין עמך למחר

כזה היה גם פרעה הוא מקבל מכות, אומר ה' הצדיק, ומיד כשסרים המכו הוא חוזר לסורו, הרי הוא יודע שדבר אחד מדבריו של משה לא שב ריקם, מדו אינו חושש לכך, כי הרשע לא יחוש ליום המחר, כרגע אין מכות אם כן אי משלח את בני ישראל.

דרושי רשומות, רמזו זאת בפסוק "ושמתי פדות ביני ובין עמך למחר החילוק בין עם ישראל לאומות העולם, עם ישראל חי את ה"מחר", הם ל עושים דבר שמחר יתחרטו עליו וכמו כן אם עכשיו המצב לא טוב הם בוטחי בה' שיגיעו זמנים טובים יותר, שיום המחר יהיה טוב יותר.

ילקוט יוסף לקח

קצח

14

והרי לך ההבדל העצום שבין צדיק לרשע, שזה האחרון היה בו ומולול לכל הקדוש והיקר, ומבטל בלבו את כל ערך של קדושה וצדקות, ובה מתבאר לשון הכתוב כאן ויכו עשו את הבכורה שמשמע כאילו רק עבירה זו היתה בידו, ובגמרא (ב"ב טז:) מבואר שעבר על חמש עבירות החמורות בו כיום, אלא שמה שלא נכתבו כולם אלא עבירה זו, ללמדך שהסיבה שבשכיחה הגיע למה שהגיע לעבור על כל העבירות, היא משום שולול וכיזה דברים רוחניים.

ואמרת להוסיף על דבריו שזהו מה שאמרו בגמרא (שם) שאחת מהעבירות היתה שכפר בעיקר ולמדוהו מדכתיב הכא 'למה זה לי' וכתיב התם (שמות טו ב) 'זה אלי ואנוהו'. שלכאורה מה ראו להביא זה הפסוק מהשירה לעומת דבריו של עשו, אלא שחז"ל (ב"ב ט:) דרשו הפסוק הזה ללמד על החוכה של 'התנאה לפניו כמצות', שזהו ענין הידור מצוה, והידור מצוה שייך רק במי שמחשיב ומחשב ושמת במצוות, שההוא מהדר להוסיף על המצוה יותר מהמחוייב, ואילו עשו היה היפך זה שעליו מעיד הכתוב שביזה את המצוות, ולכן נלמד מכאן שהיה כופר בעיקר, שמכיון שלא החשיב את המצוות ירד והתדרדר עד שכפר בעיקר.

15

דומה כי לא נטעה אם נאמר שלא היה דור שטחי כמו הדור שלנו, אשר שולטות בו גם הנאת הרגע וגם ההתפעלות מהחיצוניות והצבע, ושתיהן כאחת מנתבות את דרכו. והרי זה ממש מבית מדרשו של עשוי הרשע.

העולם שמסביבנו הולך בדרכו של עשוי. לא זו בלבד שאין חושבים על מה שיקרה בעולם הבא, אין חושבים גם על העולם הזה של מחר. בני אדם ב'חיים הפרטיים, ואף אנשי שלטון וממשל, עושים חשבונות של הטווח הקצר, ומתעלמים מכך שההנאה של עכשיו היא על חשבון הסכנות האורבות לפתחם ביום המחר. השטחיות והחיצוניות עשו יד אחת, והאדם המצוי הולך שולל אחרי הצבע ואחר הרגע. דורנו נבחר, איפוא, לעמוד בנסיון קשה זה!

* In order to attain a higher level in one's *avodas Hashem*, one must be willing to take a risk. Achieving a greater level of spirituality does not happen on its own; it requires effort. If one is not willing to go out on a limb and take some sort of risk, then he obviously feels that *avodas Hashem* is not really a worthwhile endeavor. He has in effect "scorned the service of Hashem."

This idea comes up again later as well. The last *pasuk* in the *parashah* tells us that Eisav married Machlas, the daughter of Yishmael and the sister of Nevayos. Why do we have to know the name of Machlas's brother? Rashi explains that the Torah is informing us that Yishmael had just passed away, and Nevayos therefore had to arrange his sister's marriage. Rashi adds that from this bit of information we can deduce that after Yaakov ran away from Eisav, he spent fourteen years learning Torah before taking up residence in his uncle Lavan's house. At the time, Yaakov was sixty-three years old, and he still had not married and raised a family. Despite the fact that he was approaching old age, he decided to spend another fourteen years learning Torah.

* There are no "crash courses" in Judaism. Yaakov realized that *avodas Hashem* entails expending effort and taking a risk, and if he

needed to invest another fourteen years in his *avodah*, then that is what he would do.

The ramifications of this lesson in our daily lives do not have to be as drastic as putting our life on the line or dedicating fourteen years of our life to a specific cause. Even dedicating a small portion of our time to learning, davening, or *chesed* can involve financial cost or other forms of loss. It's a risk and it takes effort, but if you are serious about growing spiritually, you will jump at the opportunity!

"Yaakov realized that *avodas Hashem* entails expending effort and taking a risk, and if he needed to invest another fourteen years in his *avodah*, then that is what he would do."

(*Shiurei Chumash, Parashas Toldos 25:34*)

29 אהרן ספר בראשית משה תקלט

"הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה וגוי יובן עשו את הבכורה" (כה-לד)

אמר עשו מה טיבה של עבודה זו, אמר לו כמה אזהרות ועונשין ומיתות תלוין בה וכו', אמר אני הולך למות על ידה אם כן מה חפץ לי בה. (רש"י)

א] כתב בספר דעת תורה: ענין זה אמת בכל מעלה ומעלה - לפי גודל המעלה הנה לעומת זה ההפסד גדול עד מאוד, ולמשל מעלת הבהונה, שהיא אמנם מעלה גדולה עד מאוד, אבל אלו המעלות מחייבות את האדם ביתר עבודה, וביתר דינים, וכשעובר עליהם הרי העונש מרובה מאוד, מה שאין זה בישראל, כי באין לו המעלה אין לו גם החיובים והעונשים שעליהם.

* ועתה עומדת באמת השאלה, מה כדאי לאדם, מה שווה לו יותר, המעלה ושכרה, או שמפחד העונשים והאבודן הכרוכין בה יותר שווה לו שלא יהיו לא הן ולא שכרן. [לא מדויק ולא מעוקצה].

כתב ב'מסילת ישרים' (פ"ה): "כי יש מהפתאים המבקשים רק הקל מעליהם שיאמרו הנידונים בגיהנום, אנחנו לא נרחק עצמינו ליכנס בגן עדן לפני ולפנים, אם לא יהיה לנו חלק גדול יהיה לנו חלק קטן, אנו די לנו בזה, ולא נכביד עול משאנו בעבור זאת".

* גם אנו, אמנם לעולם לא נמכור בכורה תמורת נזיד עדשים, אבל לעתים קרובות למדי אנו נכשלים בהעדפת שכר עבירה בהוה, על חשבון הפסדה בעתיד. "יעקב" ו"עשיו" מתרוצצים בקרבנו, יעקב שבתוכנו מאיץ בנו ללכת לישון מוקדם כדי שנוכל להשכים בבוקר לתפילה, ועשיו אומר: עכשיו בלילה נעים לפטפט. מגיע הבוקר ומתחת לשמיכה החמה נשמע קול "יעקב" האומר: "קום להתפלל", ו"עשיו" מרגיע ואומר: "עוד חמש דקות". "יעקב" מתריע: "אבל אחר כך תצטער על כך", ו"עשיו" כנגדו: "מה איכפת לך מהאחר כך, עכשיו נעים כאן".

17 ברכת תולדות מרדכי רצו

ללמד. כי אילו היה מעריך כראוי את ה"עבודה", את ה"בכורה", את ה"קרבנות", לא היה עומד שום חישוב בדרכו.

* אדרבא, כל אלו החישובים, המחשבות והחשבונות, גם אם יהיו אמיתיים ונכונים כשלעצמם, לא יעמדו מול עוצם תוקף השאיפה והכמיהה, להשיג זכות עילאית, מופלאה ובלתי ניתנת להערכה זאת.

עצם העבודה, כי קיימים חישובים או חשבונות, מצביעה על חוסר החיוניות הקיימת בהערכה למתת הבכורה, או עבודת הקרבנות.

* עצם העבודה, כי קיימים חישובים או חשבונות, מצביעה על העדר שאיפה לערכים פסגתיים-אלו.

* וללמד, כי עצם העבודה, כי מסוגל הוא, עשו, לחיות או לוותר על בכורה ועבודת ה', הוא ה"יובן" הנורא

אין לך זלוול גדול מזה!

אין לך "יובן" גדול מזה!

לא מדובר כאן, דווקא, על זלוולים מפורשים, או בזיונות ונאליים.

✓ עצם הגופא דעובדא, כי מוכן הוא עשו להמשיך בשטף רצונותיו, תוך נימוקי חשבונותיו הנואליים, הוא הוא ה"יובן".

שני פנים לו ל"יובן".

גם כטיבה וגורם, גם כאמת מדה והערכה.

- ה"יובן" שלו, הסלים בהתדרדרותו, עד כי ממש בטלה לה גם ההערכה כולה.

- לחלוטין!

אם מכר בנזיד עדשים, משמע, אף נזיד עדשים לא היתה שווה בעיניו הבכורה.

עד כדי כך!...

כי זוהי דרכו של זלוול. תחילתה, בחישוב פרקטי עניני. משחו בשיאי ההערכה, פגום ומשמכרסמת ההרגשה כי נוחות יתר, יש באי

ה"השתעבדות", כביכול, מתחיל ה"יובן" להידרדר בשליבותיה המדרדרות של ה"אידיאולוגיה", הנוצרת מתוך בועות קצף אנוכיותו, עד כי קורסת היא אל

עבר השפלות הנוראה, של תחתית ה"יובן".

דבר זה בא לידי ביטוי, במהלך החיים של כל אחד ואחד. אינו פוסח גם על בני תורה - בני ישיבות.

הגע עצמך.

כיצד היו שאיפותיו של בן תורה נראות פעם, וכיצד הן נראות כהיום.

דומה, כי דבר זה הקרוי "שאיפה", או שאינו קיים, או שהוא מוסט אל עבר הנוצץ, הבר-חלוף, המטריאליסטי.

After Esav sold his birthright, the Torah adds (25:34), "He ate and drank, stood up and left; and Esav scorned the birthright." Ramban quotes the *passuk* in *Mishlei* (13:13) that states, "One who scorns a thing will be injured by it." There is a dispute among the commentators whether the sale of the birthright was valid, for it might not be possible to sell something as intangible as one's spiritual status. However, one thing is certain: he who scorns a spiritual level forfeits that level. Even if the sale was not valid, the very act of belittling the birthright caused Esav to lose the spiritual level that the birthright afforded him.

"One thing is certain: he who scorns a spiritual level forfeits that level."

The respect that one must accord Torah and mitzvos surpasses the importance of the Torah and mitzvos themselves. *Chazal* tell us that although the study of Torah can at times be superseded by certain mitzvos, the respect one owes the Torah can never be minimized (see *Megillah* 3b). Additionally, our Sages relate that every generation prior to Moshe's argued that they should be the ones to receive the Torah. Hashem countered each generation's claim to the Torah by pointing out that they had sinned in one way or another and were therefore unworthy of accepting this precious treasure. In order to be worthy of receiving the Torah, one must be 100 percent committed to fulfilling its precepts, without showing disrespect for any of them. Those who lack this commitment also lack the ability to be a proper receptacle for the Torah. Rav Yerucham Levovitz noted that people tend to believe that they are the master over their mitzvos; they decide whether they want to perform them or not. The truth is that the mitzvos are master over themselves. If a person does not show proper respect for mitzvos and willingness to sacrifice for them, he loses the ability to perform them. Rav Yerucham expressed this idea at a time when

פרשת תולדות * עמק הפרשה רנ

ביאור המעשה, שהיה כהן גדול אחד שיצא מבית המקדש והיו כל העם הולכים אחריו ללוותו, והנה הופיעו לפניו שמעיה ואבטליון, והיה כראות העם אותם עזבוהו מיד לכהן גדול והלכו אחר שמעיה ואבטליון שהיו גדולי הדור, לבסוף באו שמעיה ואבטליון לפטר לשלום מלפני הכהן הגדול, אמר להם: יבואו לשלום בני עממים, אמרו לו: יבואו בשלום בני עממים שעושין מעשה אהרן, ולא יבוא בשלום בני אהרן שאינו עושה כמעשה אהרן.

בכל עשייה המעשה חייב להותיר רושם גם אחר העשייה

מעתה נראה שזה הפשט בקללת שמעיה ואבטליון, יתכן מאוד והיו מוחלין לו על מה שביזה אתם במקצת, ואף יתכן שאולי אותו כהן גדול לא התכוון לומר על שמעיה ואבטליון בבוז שהם בני גרים אלא בני יהודים, אך הטענה על אותו כהן גדול היתה, האם זהו הלשון שמשמש כהן גדול אחרי שיוצא מעבודתו ביום הכיפורים! הרי רק כעת יצא מהמקום המקודש ביותר, כך מתבטאים? "בני עממין" לשון אשר ממנו אפשר להבין שמכנה אותם בני גרים!?

על זאת קיללוהו, שכנראה לא נחקק בנפשו די הצורך המעמד הקדוש והנשגב של הכניסה לבית קודש הקדשים.

הנה פיתוי היצר בזה בא מצד הרצון בהקלת העול, והאמת כן הוא, כי בהתבונן האדם יראה בעצמו כי מקנא הוא לגוי, מקנא הוא חפשייתם מן המצוות כי פטורים הם מכל, עובר אדם ורואה גוי בשוק אוכל לחמו חנם, חנם מן המצוות, בלי ברכות זבלי כלום, אין לו שום צורך להכנות לאכילתו, והוא מקנא בו, כי אמנם בן ישראל אסור הוא בכל מיני חבלים של מצוות ודינים, נושא הוא עול באמת, עול מלכות שמים, לא בקל יעלה לו כל חייו, נושא הוא אחריות בכל תנועה וזיו, ותמיד הוא בפחד ויראה. אכן לגויים שום עול לענייני דרך ארץ וחיים חיים של תענוג.

והוא אשר העיד הכתוב על עשו ועל רשעו, שביזה עבודתו של מקום, כי המכיר במעלה ומכיר ערכה בחרו יבחר אותה ודאי, למרות כל הקשיים והעושים הכרוכים בה. ועקב שהכיר במעלת הבכורה והחשיבה, הוא אשר זכה, בה בחר ובה דבק באמת, עכ"ל. לפי הנ"ל מיושב מה שהתורה מחשיבה מכירת עשו את הבכורה ל"ויכז" והיינו בדיון הבכורה. כי האדם צריך לקבל על עצמו לעשות לכבוד שמים אף שיש בזה אחריות כבדה, ואם אינו עושה כן הרי הוא בכלל בזיון, שכדאי היא העשייה לכבוד שמים וקיום מצוות ה' שיקבל על עצמו לעשות למרות כל הטרדות והסכנה הכרוכה בה. והנה בספר י"ב אליהו כתב: בן ישראל - עליו לזכור תמיד כי עסקיו בעוה"ז - סופו להיפרד מהם במוקדם או במאוחר ולא ישיגנו עוד... והוא יום המיתה³⁴. לכן בהעלות

האדם על זכרונו יום זה המר והנמהר יתחזק ויתאמץ לחטוף ולמהר להשיג יותר ויותר כמה שמשתדל בו כל זמן שהוא בחיים, כי יקר הוא החיים והזמן מתמעט והולך. לכן נתנו לנו חז"ל עצה של לזכור יום המיתה כמבואר במס' ברכות (ה"א) - "ואם לאו יזכור יום המיתה", שלא ידע אדם את עתו, ויכנס בו יראה ופחד שמא ח"ו יבוא לעוה"ב בהעדר השלימות ויאבד חלקו ולא יוכל להתענג על ה' וליהנות מזיו שכירתו ית'. לכן בודאי ישתדל להרבות במעשים טובים כל זמן שאפשר לו 'חטוף ואכול חטוף ושתה דעלמא דאזלינן מיניה כהלולא דמי' (עירובין נד"א).

אבל אדם שכל משאלותיו הם תענוגי עוה"ז בעיניו הגשמיים והבלי העולם, ואינו חושב כלל להתענג על ה' וליהנות מזיו שכירתו ית', הוא אינו מרגיש שום תענוג במצות ובמעש"ט, רק ההיפך מזה כאמור, ובכן אם מעלה בזכרונו את יום המות ומתבונן שהזמן קצר ועוד מעט קט ויצטרך להפריד מכל הנאותיו בעוה"ז, הנה בודאי גם הוא יתעורר וישתדל לחטוף לעצמו כל מה שאפשר לו עד שלא תחשך לו שמשו, אבל מה יחטוף... עוד חתיכת הבל?! ועוד תענוג דמיוני בעיני עוה"ז, בידעו כי לא ישיגם עוד אחרי שיפריד מעל גופו בזה העולם. וזכרון יום המיתה אינו תרופת פלא לביטול התאוות, אלא זכרון לעורר את האדם שישם לב לכך שיש קץ לימיו עלי אדמות. וממילא הרואה בעוה"ז ובתאוותיו את עיקר מגמת חייו - ועומד לרשותו רק פרק זמן מוגבל - יתעורר ויתאמץ לחטוף ולהשיג כמה שיותר בזמן שהוא עדיין חי להוסיף תאוה על תאוה.

וזהו גם מה שאמר עשו "הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה", כי המשיל עליו את הקנאה ואת התאוה והכבוד ביותר, והוציאו אותו מן העולם, והחליף את הבכורה ומכרה עבור נזיד עדשים. וגם לאחר שכבר אכל ושתה - עביד איניש לאחוזיק דיבוכיה (ש"ן חו"מ סי' לג סק"ט) - ותאות הכבוד מנעתו ההודות כי כרה לעצמו בור ויחפרהו ויפול בשחת ופעל. "ויבז עשו את הבכורה" - ועוד צחק לו על יעקב אחיו על בטלנותו אינו סחורה שקנה³⁵.

ויבז עשו את הבכרה (כה: לד)

פרש"י העיד הכתוב על רשעו שביזה עבודתו של מקום, ע"כ. תמוה למה לא פירש כן לעיל על קרא ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדם האדם הזה כי עיף אנכי (בראשית כה: ל) שמכר עשו את הבכורה ליעקב בשביל הנזיד עדשים כמו שאמר ליעקב הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכרה וימכר את בכרות ליעקב, על האי קרא היה לו לדרוש שביזה עבודתו של מקום. הביאור הוא, שאין להאשימו בעת חולשתו כי אדם איך צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא (קהלת ז: כ). האדם בהיותו נכרא מעפירות החומר עלול לחטוא או להיות נמשך אחר דבר הבא מעפירות החומר, הלפ"כ כיון שהיה עיף התגבר עליו יצרו, אבל לאחר שאכל ונתישב דעתו וסר התאוה ממנו היה לו להתחרט על שמכר את הבכורה. מפני שלא התחרט על מכירת בכורתו סימן שאין העבודה חשובה בעיניו, ומכאן ראייה שביזה עבודתו של מקום.

[קובץ שיחות ח"ד תולדות]

מטרת העזות, להשקיט את החרטה

ועל כגון זה אמרו ז"ל "כל אדם שיש בו עזות בידוע שנכשל בעבירה" שנא' "ומצח אשה זונת היה לך" וירמ"ג, ג, א "ולא נאמר ולא יהיה לך" (תענית ז, ב).

הרעיון הנ"ל מושתת ג"כ על מהלך התסבוכת הפסיכית האנושית הרגילה. כי אם רואים איש רגיל מתחיל פתאום לצאת מגבולי הנימוס ונתחומי השכל הישר שבהם היה מתהלך עד עכשיו, וכל הנהגתו נעשית פתאום מוזרה תוקפנית וצרחתית, והוא מגיע לאותו המצב הנפשי הרגוש והרוגז המוגדר בשם "עזות" הרי זה לעתים מאד קרובות, יכול לשמש לנו אות וסימן שמשו פלילי ועברייני התרחש בנפשו: "שנכשל בעבירה" ומתוך פחד ומגור שמא יכירו מה שעשה, שהרי החרטה נוקבת בו ובודאי שהיא משתפכת ומתגלה בארשת-פניו והוא ירא ומרתת שמא יכירו בו. הרי הוא לובש "גאות ועזות" מעטיפ הוא על כל היותו מין תריס ומגן של צעקנות מתקיפה, שתחזיק את פוגשיו במרחק מה מפניו ושגם תחפה על פשעיו ועל רפיון פניו הנופלים, וכדרך אלו הרוצים להעיד עדות שקר מתאמצים להרים קול, לדבר קשות ועזות בכדי למתוח מעטה כזב ומאחז-עיניים על זדון לבם. ברם השופט הנבון המסתכל בעדים בשעת קלקלתם יכיר וידע שכל הופעתם החוצפנית מעושה ומלאכותית היא ולא בתמימות מקורה, וכל תעלולם הוא רק התחפשות וצביעות לשם יצירת קורי-עכביש לכסות על עינוייםם וחרפת העבירה שנשתקעו בה למעלה ראש.

בכל מיני תחבולות יתלבט ויאחוז מנכשל בעבירה "בשיטה חדשה" בהסוואה והשתוות למעשי אבות, ורק אל התשובה האמיתית לא יגש, כאותו עשו שהיה עומד ברשתו מתחילה ועד מהלך כל השיטות וההסוואות ועד סופו.

והלימוד לנו מכל הנ"ל, שהמתבייש להתיחס ולאחוז בשיטת עשן ודרכיו, יזהר מאד שלא לעמוד על דעתו, שלא ישאר ח"ו עומד על עקשנותו ואיוולתו והמפתח המועיל והמתאים ביותר הוא לימוד המוסר בהתרגשות ובהתפעלות עצומה כפי שהורונו כל קדושי יוצרי תנועת המוסר שבכל הדורות.

"יתורת הנפש" מתוך מאמר "החוטא ועזותו" *Al Fard.* 30

When we confess to ourselves in front of G-d, one of the likely consequences is guilt. Guilt is a frowned-upon emotion today, something we try to deny rather than deal with. Try to reprimand your children, and you are more likely than not to hear, "Hey Abba, you are trying to guilt trip me."

To be sure, there is much guilt that is both unhealthy and unwarranted, but guilt itself is crucial to our spiritual development. Guilt is to the soul what pain is to the body. Pain warns us that something is wrong and must be attended to, and guilt fills the same function with respect to our souls: It alerts us that we are not fulfilling the purposes for which we were created.

Another *mashal*: Guilt is like hunger. If we developed a pill that completely suppressed hunger, eventually we would starve to death. Similarly, guilt is the soul's warning that it is being mistreated, that something is amiss. Where guilt is suppressed or swept under the rug, there is no possibility of remedying the underlying injury to the soul.

To avoid guilt we rationalize and make excuses for ourselves. Shlomo Hamelech succinctly summarized the history of mankind: "G-d made man straight and they sought out all form of calculations [i.e., excuses]" (Koheles 7:29). Before the sin come the rationalizations to permit it, and afterwards all

זהו אשר היה אצל יוסף משיטה, שלא רצה להכנס שוב לקודש הקדשים ואמר: לא די שהכנסתי לאהי פעם אחת אלא שאכניסנו פעם שניה, כוונת עומק דבריו היא כיון שראה את קודש הקדשים, הספיק להרגיש מה זה קודש הקדשים והדבר עשה עליו רושם עז, עד כדי שלא היה מסוגל להכנס שוב, אותו רושם נחקק בו עד שהיה מוכן שבסופו של דבר ינסור את עצמותיו בעודו בחיים.

מבהיל על הרעיון גודל הרגע שאחרי - התגובה אחר מעשה נשגב!!!

אברהם אבינו בגדלותו, אחרי מעמד נשגב של "עקידת יצחק" חזר אל נערו - "יחדין".

יוסף משיטה, אחר שדרכה כף רגלו במקום המקודש ביותר עלי אדמות - בקודש הקדשים, לא היה מסוגל להכנס שוב למא את המקום.

אולם מאידך, אותו כהן גדול - אחר שיצא מבית קודש הקדשים התבטא בלשון לא ראויה אחרי מעמד נשגב שלו וזה כלפי גדולי הדור - שמעיה ואבטליון, לא נותרה הברירה אלא לקללו למות.

הרגע שאחרי העבירה

על פי האמור לעיל בענין גודל חשיבות התגובה אחרי מעשה נשגב, הנקרא - "הרגע שאחרי", נראה שאכן בודקים את האדם ברגע שאחרי מעשה עבירה, וככל שהעבירה גדולה יותר, ההתנהגות של האדם אחר העבירה יותר חשוכה וקובעת את מצבו הרוחני.

הנה אחרי שאדם עובר עבירה הרי מרגיש הוא בעצמו הרגשה רעה של חסרון ושיממון, דכבר נגמרה הנאתו וריצה את תאוות לבו, ולכן כאשר מתבונן בעצמו מרגיש עד כמה שפל ונבזה הוא.

עשו הרשע כמובא בחז"ל עשה עבירות חמורות, בא על נערה מאורסה, והרג את הנפש, וכפר בתחיית המתים, וכפר בעיקר, ובכל זאת אומרת התורה שהדבר לא השפיע עליו מאומה, והראיה שאחר כל מה שעשה עדיין עוד היה לו "לב" לבזות את הבכורה.

והאמת שאולי אם המכירה היתה נעשית בסתם ללא ענין האכילה, אולי לא היה עסק וענין ממה שעבר עבירות, אך כיון ש"ביזה" את הבכורה, הדגישה תורה אם כיון שאחר כל העבירות שעבר גם ביזה את הבכורה, סימן שלא השפיע עליך העבירות שעברת מאומה, ואין לך שום הרגשת חסרון בעבירות החמורות שעברת.

ומשום כך נאמר בתורה את העבירה החמורה ביותר שהיא "ביזה את הבכורה", אף שבאותו היום עבר עבירות נוספות - ביזוי הבכורה היה המכה בפטיש של העבירות שכבר באותו היום.

ושמא תאמר כי רעבונו של עשו והנוזיד עדשים פיתוהו עד כדי שהיה מוכן למכור את הבכורה? יש לומר בתרתי: א. אם כן למה "ביזה" ב. הרי נאמר בתורה "ויאכל וישת ויקם וילך" ורק אח"כ "ויבז", היינו שאחר שאכל ושתה וכבר לא היה תאב למאכל קם וביזה, ומה לך לבזות? הרי כבר נתענגת בעבירות, אם כן אתה צריך להיות רגוע לחלוטין, ואדרכא עליך להרגיש קצת ייסורי מצפון על כל מה שעשית היום, ובפרט שאותו היום היה פטירתו של אברהם אבינו ובודאי היה לעשו עוד סיבה להרהר קצת במעשיו מהו סוף האדם כמחשבות ראויות לפחות בבית האבל.

והנה כבר מכרת את הבכורה אז "קום ולך", אלא אותו רשע לא הסתפק בכל זאת וגילה לנו שאחרי כל הפשעים הללו לא הפריע למצפונו מאומה, אלא הלך כלעומת שבא "ויבז"!!!

מבהיל עד כמה משקף "הרגע שאחרי" הן לטוב והן למוטב רח"ל.

"כי ציד בפיו"

"עתיד עשו הרשע לעטוף טליתו ולישב עם הצדיקים בגן עדן לעתיד לבוא. והקב"ה גוררו ומוציאו משם, מ"ט - 'אם תגביה כנשר ואם בין כוכבים שים קנן, משם אורידך נאום ה', (עובדי ה' ד) ואין כוכבים אלא צדיקים, כמה דאת אמר: ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד."

מאמר זה מובא בירושלמי (מניס, ג, ט). והדברים הם מדרש פליאה: ראשית - איך מצליח עשו להכנס לגן-עדן ולישב שם עם הצדיקים? שנית: מדוע אין בכוחם של הצדיקים עצמם להוציאו משם, ורק הקב"ה, בכבודו ובעצמו, הוא יכול לגרור אותו ולהוציאו משם? עוד קשה: הלשון "גוררו" משמעותו, שעשו מתנגד וזועק חמס, מפני שלדעתו מגיע לו להמצא בגן-עדן, והקב"ה צריך לגרור אותו, כביכול, על אף התנגדותו. ואיך יתכן, שלעשו תהי' אפי' הוה אמינא, שהוא בדרגת "גן עדן" - ועוד בין הצדיקים - עד שיאחזו בצפרניו כביכול בקרקע גן-עדן ויתנגד שיוציאוהו משם?!

גם עשו חשב עצמו לעובד ה' מיראה, לכן ירא ה' לקבל על עצמו עבודת הבכורה, שמיתות, אזהרות ועונשים תלויים בה. אלא שהתורה מעידה (ספ טו, לה) ויבן עשו את הבכורה ומפרש רש"י "העיד הכתוב על רשעו, שביזה עבודתו של מקום". הקב"ה היודע מחשבות הלב, הוא העיד על רשעותו של עשו, שההסכמה למכירת הבכורה, לא נבעה מפחד האחריות הגדולה, אלא מביזוי עבודתו של מקום, אלא שדבר זה ה' כ"כ סמוי, שאילולי עדות התורה לא היינו מבחינים בכך הרב דסלר זצ"ל מביא בשם האריז"ל ("מכתב מאליהו" ח"א עמ' 234), שמציאותו של עשו היתה - "ציד בפיו", והוא מפרש, שניצוצות הקדושה, שעשו אחז בהם, דהיינו, התעוררויות אשר על ידן אפשר להגיע לקדושה - הם הנקראים ניצוצות הקדושה, השאירים בפיו ולא בלע אותם לקרבו, דהיינו חיצון בלי פנים. ההיפך הגמור מיעקב אבינו, שהתורה מעידה עליו שהי' "איש תם" (ספ טו, טו), ומפרש רש"י "תם - אינו בקי בכל אלה, פלפו כן פיו, מי שאינו חריף לרמות קרוי תם".

אין כוונת התורה בביטוי "תם", חלילה וחס, כפי שבלשונו מתקבל הרושם, שהר"י יעקב אמר לרחל ביחס ללבן, "אחיו אני ברמאות". שאלה אותו רחל: וכי נאה לצדיק להתנהג ברמאות? ענה לה: כן, שהרי כתוב 'עם נבר תתבר ועם עקש תתפלי' (מניס יג, ט). א"כ כשיעקב ראה, שהדרך הישרה, עפ"י תורה, היא רמאות - ה' מסוגל לרמות! ועוד - אם יעקב אבינו ניצח את היצה"ר, שהוא איש מלחמה ומלומד בערמימות, כלשונו של הרמ"ח לוצאטו ז"ל, וזכה להיות מרכבה לשכינה, אדם כזה, חס ושלום, איננו "תמים", כפי שאנו מגדירים בלשונונו.

"תם" פרושו, כפי שרש"י אומר "קלבו כן פיו". פיו ולבו שווים. האונקלוס מתרגם המלים "איש תם" - גבר שלים. וכן בסוף פר' לך לך (ו, ב) מוצאים אנו שהקב"ה ציווה את אברהם אבינו 'התחלך לפני והי' תמים' מתרגם אונקלוס 'והוי שלים', א"כ תמימות פירושה, "שלמות" ושלמות פרושה - אחדות נפלאה בין הפה והלב. אין מציאות של אחד בפה ואחד בלב. ההתאמה בין הפה והלב כ"כ חזקה, עד שאינו מסוגל לרמות. מה שאברהם אבינו נצטוו עליו, במצות עשה, "והי' תמים", זכה לכך יעקב אבינו. רק כאשר עפ"י תורה הדרך הישרה לרמות, או "אחיו אני ברמאות", אך בלא זה - פגו ולבו שוין. לעומתו עשו - מחיצה של ברזל חוצצת בין הפה והלב, ממילא נוצרה מציאות של אדם, שחשב על עצמו, שהוא מרקדק

במצוות, דבר תמיד עם אביו "לומדות" ולא הרגיש כי "קרוב אתה בפיהם ורחוק מכליותיהם".

הלקח

פרשת תולדות

והלבו

לג

האדם מחשיב את המורה שלומד, והגישה שלו לתורה היא בקדושה וטהרה ולא כחכמה (בעלמא, אז יש נכח המורה להשפיע על הגוף) ולחצר הגוף אל השכל ואל הנשמה.

והצדיקים לא יהיו מסוגלים להשליכו משם, מכיון שהרמאות שבהנהגתו היתה כ"כ סמוי, שכלפי חוץ ה' באמת נראה כצדיק. רק הקב"ה, היודע כליות ולב, הוא יודע איזה רקבון איום שרר במעמקי לבו, והוא גוררו ומוציאו משם, אך עשו נועץ צפרניו בקרקע גן-עדן, כביכול, ומסרב לצאת, מפני שכל חיינו רימה גם את עצמו. דמותו נצטיירה בעיני עצמו, כמי שמרקדק במצוות, והקב"ה צריך לגרור אותו בכח, כביכול, משם! בעינינו מצטיירת דמותו של עשו, כמו איזה לסטים איום, מגודל שער... ברור שאין זו אמת! עשו ה' נראה כלפי חוץ, כמו יעקב אבינו, לבוש באיצטלא דרבנן - ואעפ"כ - עשו הרשע...

מובא בספרים (עפ"י סוטה יג) שראשו של עשו קבור במערת המכפלה. מה רצתה ההשגחה העליונה להראות לנו בזה? שמצד הראש, מצד המח, מצד הכחות השכליים, ה' לעשו ראש כמו לאבות הקדושים, אבל הלב - ה' לבו של עשו הרשע!

זו סוגיא, שיש בה לימוד לדורות, עד היכן יכולה להגיע דקוית הסתירה בין המח והלב, בין ההנהגה החיצונית לבין לבו של אותו אדם, בלי שאותו אדם והסובבים אותו יבחינו בכך. נתבונן: האם אצלנו לא קיים מרחק בין מח ולב? פעם היו לומדים יראת-שמים'דיג. כל סוגיא קירבה את הלומד אל הבורא ית', בלי שהי' לה כל קשר ישיר ליראת שמים. ר' ישראל זתי"ע למד פעם את הסוגיא בגיטין מ"ה. "אין פודין את השבויים יתר על כדי דמיהן מפני תיקון העולם" ופרץ בבכי. אנו איננו מבינים כלל מה שייך לבכות בסוגיא הלכתית, אבל "גדולים" למדו כל סוגיא בחיבור נפלא בין מוחם ללבם, ממילא, סוגיא בגמ', נתנה חבטה על לבם ועוררה אותם ליראה.

וזו היא המציאות של עשו, כמו שאמרנו רבותינו זי"ע שצמיחתו ניתו ראשו ומגלגל לחוץ המערה, וגופו לא נקבר שם, כי זאת כל המציאות של עשו, שהיה לו ראש מלא ידיעות והשגות גדולות, אבל לא השפיעו על גופו. וכן היה הקבורה שלו, שראשו שייך להאצות ולא גופן. כמיצ (קבלת ט, טו) וחכמת המסכן צויה, ואמרו חז"ל (קפי"ט, טו) זקן זקן שהוא יושב ודורש ומסכן דגניו כגון זקן שהוא יושב ודורש לא תכירו פנים והוא מכיר. לא תקח שחד והוא לוקח, לא תלוה דבנימי והוא מלוה. היינו דמי שיש לו חכמה ואינו מקיים בהי' הוא צויה. וזוהי מנאל רבי אהרן זי"ע הטעם שנקרא עשו צויה כדכתיב (עובדיה א, ב) צויה אתה מאוד, ויצו עשו את הבכורה, היינו מה שהצמיחה שלו גברה על שכלו, ואף שידע מעלת הבכורה גברו תאוותיו ומכר הכל משום שלא היה יכולתו לרסן תאוות גופן.

והנה הלימוד מכל הני"ל הוא להצטונן צויה, שהידיעה צגנות הרע אינה יכולה להציל את האדם מליכשל צו, אין דור כדורנו שרואה נחוש גנות ההפקרות והרע שגורה בדור הזה הפרוץ כדור המבול, וכל החכמה שבעולם לא תציל את האדם שח"ו לא יפול צמוך הרע הזה. ורק על ידי מורה אפשר להינצל, כי צלי תורה ימכור כל הידיעות שלו עבור נזיד עדשים, כי מה הוא כל תאוות העולם אם לא חיד עדשים ולא יותר, הכל הוא הגאף של רגע, דברים שאין להם קיום, וח"ו שוכחים הכל ומוכרים הכל נשציל רגע של עולם הזה. ורק מי שלומד תורה, יודע קדושת המורה ומאמין צו, ולומד תורה כדי שהמורה יורה לו הדרך הטוב וימן לו היכולת להתגבר על כל מכשוליו, זה האיש יש לו הכח והצריחה להינצל מכל נסיונות הזמן אשר אנו חיים צו.

מסילות בלבנם

זו כוחה של מדת השקר. האדם עלול להתכחש למציאות ולא לראות דברים כהווייתן; מציאות המוכחשת במצבים הפכיים לא מפריעה לו בדרכו, אין לכו נוקפו על הסתירות שבארחות חייו, והוא ממשיך כך בנוח לאורך כל החיים.

יודי עשו איש יודע ציד לצוד ולרמאות, לא רק את הבריות, אלא גם את עצמו. כי ראה את עצמו כצדיק וטהור מתוך שהיה מדקדק במצוות ומחמיר גדול, כאשר שאר החלקים הפגומים שבו לא הפריעו לו לומר 'שאני טהור'. וזאת בגלל

שלא היה איש מתאים לא היה מתאים עם כל עצמותו. 'הפכפך שבמצב אחד בעצמותו יש היפוך, פיו ולבו הפכיים זה מזה' (אלשיך הקדוש משלי כא ח).

דרכו של עשו, מסתפק בחלקים ואינו דורש שלמות ותמימות. בניגוד ליעקב איש תם, שכולו היה מתאים התאמה בתכלית, דלא קיים אצלו מושג של למחצה לשליש ולרביע, הוא יושב אהלים של תורה ותפלה כשזה כל מציאותו והוייתו, במקום שהוא נמצא שם הוא שקוע כל כולו בתכלית התמימות והשלמות, אין אצלו סתירות והפכיות כלל ועיקר.

עשו שונא מתנות

גילוי נפלא בזה השגנו מבית מדרשו של מרן החתם סופר זי"ע. בדברי קדשו הוא מבאר שגם בדברים הללו היה פושט את טלפיו לומר טהור אני, 'ואמר כמתחסד ומתנצל לאמור: אני מיום עמדי על דעתי לא נהנתי אפילו מסעודת אבי בחנם (כרכי פינחס בן יאיר (חולין ז א)), אמנם אני כהיום עיף מהורגים והציגוני ערום, על כן 'הלעיטני נא' בלשון בקשה, בחנם, ואונס רחמנא פטריה."

הבה ונסכם את הדברים. עשו נתכוין בכל הרצינות שלו למה שהיה עושה, כפי שאומרים באידיש: 'ער מיינט עס נעבעך ערענסט'. הוא 'באמת' בא להחמיר ולעשר את המלח ואת התבן, 'באמת' לא רצה ליהנות משל אחרים. אם כן מה החסרון שלו? 'לא היה מתאים עם כל עצמותו'. יש בו סתירה מניה וביה, מצד אחד 'מחמיר גדול', ומצד שני רוצח ונואף וכו'. אבל הוא אין לו שום בעיה לחיות עם סתירות.

דרך עקש וזר

זאת אומרת שכל 'האמת' שלו היתה עם שקר. בהיותו כולו שוא ושקר, "הא שוא שבראתי בעולמי", לא נתפעל כלל ועיקר מן המציאות האמיתית של עצמותו, שרחוק הוא מן הצדקות והקדושה כרחוק מזרח ממערב. מצא את הצדקות שלו בצד התומרות, כשהוא מתעלם לחלוטין מן הצד השני שבו. מבחינת זוית מבטו ראה את

עצמו 'באמת' כצדיק גמור, "לא היתה לו אף ידיעה מחסרונותיו".

כפי שלמדנו מזה נבהלה רבקה אמנו, כראותה ברוח קדשה שאחד מיוצאי הלציה יהיה פוסח על שתי הסעיפים. "כמו הפיסח שהוא פיסח בשתי רגליו, כי מי שפיסח רגלו אחת נוטה על הרגל אחת, ומי שהוא פוסח שתי רגליו איננו יודע באיזה רגל יעמוד" (ר"ק מלכים א' יח כא). מי שעושה מעשים רעים וגם מתנהג בחסידות כשהוא לפחות מכיר את מקומו * שאינו צדיק, ורק משתדל לצבור גם נקודות זכות לעצמו, הרי הוא כפיסח על רגל אחת שלפחות עומד על רגלו השני. לא כן זה שפוסח על שתי הסעיפים, שאין לו שום מעמד נכון ואמיתי, הוא עצמו אינו יודע היכן הוא עומד, אין לו ידיעה מחסרונותיו, ורואה את עצמו 'באמת' כצדיק גמור בעוד שהוא מלא רשעות.

הבה ונמחיש למעשה את הדברים שלמדנו, בדוגמא של התנהגות יום השבת קודש.

יש לך אדם שמתעדן בנועם הנשמות ועונג הרוחות, לכו מלא אהבה וגעגועים כשהוא מוזר זמירות השבת, ומתבונן בעומק הדברים הנשגבים שמוציא מפיו. "ברוך ה' יום יום... ובשמו נגיל כל היום", אשרינו מה טוב חלקנו! בזמר "ברוך א-ל עליון אשר נתן מנוחה לנפשנו פדיוס... והוא ידרוש לציון עיר הנדחה" הוא מלא צפייה של געגועים לבנין בית המקדש. "יום זה מכובד מכל ימים", כולו שרוי בדבקות עילאי. בד כבוד הוא גם מענג את השבת כפשוטו, במאכלים

ומעדנים אשר מבעוד יום מוכנים, כדבר המלך ודתו לשמות בתענוג אכול ושתי.

למען 'האמת' גם בסעודה של פת וכסא דהרסנא היה שרוי באותה התרוממות הרוח, אלא שבמציאות הוא מתענג בתענוגים ברבורים ושלי ודגים המוכנים על שולחנו הערוך, הוא יכול לסבול ולישא גם דברים הללו שמקורם בתענוגי עולם הזה השפל ולרוממם עם

עונג הנשמות. זו בחינתו של יעקב. על שכמותו אמרו חז"ל (שבת ק"ח א): "כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים שנאמר (ישעיהו נח יד) אז תתענג על ה' והרכתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך".

לעומת זה יש אדם שכל עונג השבת שלו היא במילוי כרסו במעדני מלכים, למען האמת אין זה "מענג את השבת" אלא מענג את גופו, מצד עצמו אינו מוצא שום תענוג וענין בקדושת השבת, העייפות מושלת בו וכל כולו שרוי בעצבנות, רק בגלל הילדים אשר חננו אלקים, או אורחים המסובים על שולחנו, מוכרח הוא להפליט מפיו קצת זמירות שבת. זאת אומרת שכולו שקוע בשקר ונושא אתו גם את האמת, כדרכו של עשו. הא שוא.

המכיר את מקומו

אצל אנשים נמצאים סתירות רבות באורח החיים, 'הפכפך', האדם חי

עם סתירות. ברגע של אמת וחשבון הנפש אמיתי עלול הוא לתמוה בעצמו: מה אני ומה חיי? היכן אני עומד ומה מצבי הנכון בעבודה? אכן, היא היא חובתו בעולמו, לחשוב חשבונו של עולם ולמצוא את עצמו.

בנוהג שבעולם לא ימלט אדם מהיקלע אל מצבים של שקר, אין מנוס מלהכנס ולהתעסק בענינים גשמיים ושפלים של חיי עולם הזה, וכן בעולם המסחר יש צורך לפעמים להתנהג בתקיפות ואף לדבר בהרמת קול - כל זה חלק מנקודת השקר, 'הא שוא שבראתי בעולמי'. חובת האדם להיות מושרש באמת, למצוא את עצמו ומקומו הטבעי בתורה ועבודה, כשאת נקודת השקר הוא נושא כמשא טפל על כתפו, וזה לא פוגע והורס את בנין האמת שלו.

לעומת זה ההולך בדרכי און ומרמה של עשו הרשע, כל כולו מצוי בתאוות עולם הזה, כבוד וחמדת ממון ותאוות רעות, אבל הוא גם נושא אתו נקודת האמת, 'פושט טלפיו ואומר טהור אני', אני הולך לטבול במקוה, לומד ומתפלל, ותורם צדקה. 'טובל ושרץ בידו'.

מחשבה זו של חשבון הנפש חייבת ללוות האדם כל ימי חלדו, שיהא דורש ומכיר את מקומו הנכון והאמיתי, האם הוא שקוע באמת בתורה ועבודה כשהוא נושא עליו את השקר ההכרחי, או שכל כולו בשקר כשהוא סובל על עצמו גם כמה שעות של אמת בבית המדרש.